

تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۹۷

بررسی وضعیت تعاونی‌های مشاع کشاورزی شهرستان کیار استان چهارمحال و بختیاری از دیدگاه بهره‌برداران

پژمان رضایی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۹/۱۸

چکیده

هدف از انجام این تحقیق بررسی عملکرد و شناخت آثار شکل‌گیری تعاونی‌های مشاع بر ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و ... در شهرستان کیار از توابع چهارمحال و بختیاری بود. در این زمینه، تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار، شامل ۲۸ تعاونی و ۱۲۶ بهره‌بردار، بررسی شدند. روش جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق کتابخانه‌ای و میدانی بود. در روش میدانی، با استفاده از پرسش‌نامه، تمامی تعاونی‌های شهرستان سرشماری شدند. روش این تحقیق توصیفی - تحلیلی بود و از آزمون‌های t تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین شاخص‌های تعاونی‌ها با شاخص‌های استان، و کای اسکوتر و همبستگی پیرسون برای مقایسه میانگین شاخص‌های تعاونی‌های شهرستان نسبت به هم استفاده شد. نتایج نشان داد اراضی بهره‌برداران این تعاونی‌ها خرد و پراکنده است به طوری که متوسط سرانه اراضی ۳ هکتار و پراکندگی آن در ۵ نقطه است. بهره‌وری منابع آب تعاونی‌ها شرایط مطلوبی ندارد و تنها ۱۵ درصد تعاونی‌ها از شیوه‌های نوین آبیاری استفاده می‌کنند. از نظر اقتصادی، رضایتمندی از شاخص‌های بهبود اشتغال، کیفیت اراضی، رضایت از نحوه تقسیم آب و رضایت از تقسیم اراضی بالاتر از میانگین کل (۲/۵) است و بر عکس، در زمینه استفاده بهینه از منابع آب، رضایتمندی از درآمدها و هزینه‌ها، میزان خسارت‌ها و ... کمتر از میانگین کل (۲/۵) است. در زمینه اجتماعی، عملکرد تعاونی‌ها نسبتاً مناسب ارزیابی شد به طوری که طبق نظر بهره‌برداران، شاخص‌های دریافت زمین توسط افراد واجد شرایط، افزایش همبستگی اجتماعی، جلوگیری از مهاجرت و ... بالاتر از میانگین کل (۲/۵) و شاخص‌های اشتغال زنان و مشارکت مالی اعضای تعاونی نزدیک به میانگین هستند. از نظر کالبدی - فیزیکی نیز عمده شاخص‌ها از جمله رضایت از فاصله تعاونی تا روستا، مکان‌یابی شرکت تعاونی، رضایت از راه دسترسی و ... مناسب ارزیابی شدند و پاسخ‌ها بالاتر از میانگین کل (۲/۵) بوده است. در مجموع، میانگین شاخص‌های اجتماعی برابر با ۳/۲، میانگین شاخص‌های اقتصادی معادل ۲/۳ و میانگین شاخص‌های کالبدی - فیزیکی برابر با ۳/۱ ارزیابی شد.

واژه‌های کلیدی: تعاونی‌های مشاع کشاورزی، شرکت‌های تعاونی، شهرستان کیار

مقدمه

در جامعه در حال گذار ایران، بخش کشاورزی جهت تأمین نیازهای اساسی جامعه و توسعه ملی و ایجاد زمینه های اشتغال و درآمد روستاییان و توسعه روستایی از اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (هادیزاده و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۱۲). توسعه کشاورزی می‌تواند موجب استقلال سیاسی کشور در عرصه‌های بین‌المللی شود. از این رو، شناسایی و بهره‌برداری مناسب از استعدادها و بالقوه طبیعی و تقویت توانایی بخش کشاورزی زمینه مناسبی جهت ثبات اقتصاد ملی در تلاطم نوسان‌های اقتصاد جهانی خواهد بود (بسحاق، ۱۳۹۰، ۱). امروزه یکی از بزرگ‌ترین و بنیادی‌ترین موانع موجود بر سر راه توسعه بخش کشاورزی در کشور و تحقق اهداف راهبردی آن، موانع ساختاری مربوط به نظام کشاورزی است که مسئله نظام بهره‌برداری کانون و هسته آن را تشکیل می‌دهد. رفع این مانع با تحولات بنیادین و همه‌جانبه در ساختار کشاورزی از طریق نهادمندی نظام بهره‌برداری بهینه و مناسب امکان‌پذیر است؛ زیرا کلیه عوامل محیطی و انسانی از طریق نظام بهره‌برداری مناسب می‌توانند کیفیت و کمیت عملکرد کشاورزی را به طور مؤثری افزایش دهند (هادیزاده و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۱۲). مناطق مختلف با خصوصیات فرهنگی، اجتماعی و اقلیمی، نظام‌ها و شیوه‌های مربوط به خود را شکل می‌دهند. به نظر می‌رسد نظام بهره‌برداری مطلوب باید دارای ویژگی‌هایی متناسب با ساختارهای اقلیمی، قومی، اجتماعی و اقتصادی جامعه باشد و با خواست و نظر عناصر انسانی آن شکل گیرد و در عین حال، متکی بر خواست و نظر این عناصر باشد و زمینه‌های پذیرش شیوه‌های علمی و کاربرد فناوری را داشته باشد و ضمن محترم شمردن مالکیت و ارزش‌گذاری اجتماعی برای آن، در جهت کرامت انسان و به دور از سلطه واسطه‌های غیرضروری بر مراکز تولید باشد. بر همین اساس، می‌توان گفت هر چقدر نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی بتوانند مفروضات پیش‌گفته را محقق سازند و قدرت انطباق و تعامل با شرایط اقلیمی، منطقه‌ای، اقتصادی، اجتماعی و فنی را داشته باشند، پایدارتر خواهند بود. برخی از نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی با تحولات اجتماعی و سیاسی دستخوش تحول شده‌اند. عواملی همچون اجرای اصلاحات ارضی و پیروزی انقلاب اسلامی نقش مهمی در تغییر نظام‌های بهره‌برداری داشته است به طوری که واحدهای

بهره‌برداری کشت و صنعت، شرکت‌های سهامی زراعی و شرکت‌های تعاونی بعد از اصلاحات ارضی شکل گرفتند و تعاونی‌های تولید مشاع بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به وجود آمده‌اند. بسیاری از محققان معتقدند نظام بهره‌برداری خرده‌دهقانی، که عمدتاً ریشه آن به دوره زمانی پس از اصلاحات ارضی در دهه ۱۳۴۰ باز می‌گردد، پاسخگوی نیاز فعلی و چه بسا، با توجه به رشد جمعیت کشور، جوابگوی نیاز مصرفی در آینده نیز نباشد (ارتشیدار، ۱۳۹۱، ۲) و لذا نظام‌های بهره‌برداری کشور نیازمند بازنگری مجددند. بر این اساس، با پیروزی انقلاب اسلامی، تغییر بنیادینی در بسیاری از زمینه‌ها ایجاد شده که یکی از آنها نظام زمین‌داری بوده است.

یکی از نظام‌های بهره‌برداری، که بعد از انقلاب اسلامی پدید آمده است، شرکت‌های تعاونی می‌باشند که با اهداف استفاده بهینه از عوامل تولید، انجام عملیات زیربنایی، کشت یکپارچه، افزایش عملکرد، به کارگیری بهینه ابزار و ادوات کشاورزی و منابع آب و خاک، ارتقای سطح زندگی کشاورزان و جلوگیری از مهاجرت روستاییان در مناطق روستایی ایجاد شده‌اند (کلانتری، ۱۳۸۹، ۶۳). با در نظر گرفتن ساختار سازمانی و مدیریت، مالکیت و مسائل حقوقی، شیوه عمل در مراحل مختلف تولید و سایر مسائل مشاع‌ها، می‌توان گفت که این واحدها دارای ویژگی‌های خاص خود بوده و بر مبنای همین ویژگی‌ها، عملاً یک واحد بهره‌برداری جدید به حساب می‌آیند. از سال ۱۳۵۹ تا سال ۱۳۷۱، حدود ۱۳۶۰۸ واحد مشاع با زیرپوشش داشتن ۵۴۴۸۵۶ هکتار از اراضی کشاورزی و حدود ۱۰۴۹۰۴ خانوار از کشاورزان و روستاییان (تقی‌زاده، ۱۳۷۶، ۴)، در استان چهارمحال و بختیاری به تبعیت از سایر استان‌های کشور تشکیل شدند و تاکنون تعداد ۳۶۳ تعاونی مشاع در این استان ایجاد شده است. سهم شهرستان کیار، به عنوان شهرستان مورد مطالعه، ۲۸ تعاونی است (۷/۷ درصد کل تعاونی‌های مشاع استان). با توجه به مبانی شکل‌گیری تعاونی‌های مشاع در این شهرستان، این تحقیق به دنبال دستیابی به اهداف زیر است:

- بررسی وضعیت اقتصادی تعاونی‌های مشاع

- بررسی وضعیت اجتماعی تعاونی‌های مشاع

- بررسی وضعیت کالبدی - فیزیکی تعاونی‌های مشاع

- مقایسه پراکندگی و سرانه اراضی تعاونی های مشاع با بهره‌برداری های کشاورزی استان و تعاونی‌های مشاع کل استان
- شناخت مهم‌ترین مسائل و مشکلات تعاونی های مشاع

مبانی نظری تحقیق

بخش کشاورزی در اقتصاد ایران هم به لحاظ تاریخی و هم از جنبه های عینی و عمل‌گرایانه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به شرایط اقتصاد کشور ایران، بسیاری بر این باورند که مسائلی از قبیل ایجاد فرصت‌های شغلی گسترده برای نیروی کار فزاینده کشور، تأمین مواد غذایی جمعیت رو به افزایش، تولید برخی مواد اولیه و نهاده‌ها برای صنایع و... از طریق این بخش حل و فصل خواهد شد. توسعه بخش کشاورزی نیز مستلزم ایجاد شرایط مناسب و بهبود عوامل تأثیرگذار بر این بخش است. از جمله این موارد اصلاح الگوهای کشت؛ توسعه فناوری مناسب کشاورزی؛ تقویت نیروی انسانی؛ نظام زمین‌داری مناسب؛ اصلاح قوانین و مقررات تأثیرگذار بر کشاورزی؛ اصلاح ساختاری در نظام برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، پژوهشی، آموزشی، ترویج و اجرا و ... است. نظام بهره‌برداری از اراضی و نحوه سازماندهی تولیدات کشاورزی از اساسی‌ترین موضوعات در بخش کشاورزی است که بی‌توجهی به آن و یا عدم برخورد صحیح با آن در عقب ماندگی بخش کشاورزی بسیار مؤثر است (ارتشیدار، ۱۳۹۱، ۳). نظام بهره‌برداری را می‌توان مجموعه رویه‌های حقوقی و عرفی در فراهم آوردن و تلفیق عوامل تولید یعنی فناوری، سازمان کار و مناسبات اجتماعی معینی به منظور تولید یک یا چند فراورده و عرضه آنها تعریف نمود (صندوق نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی ایران، ۱۳۷۲، ۳۰). یا در تعریف دیگر، نظام بهره‌برداری کشاورزی مجموعه رویدادهای حقوقی و عرفی، فنی و مدیریتی در استفاده و تلفیق عوامل تولید در قالب سازمان کار و مناسبات اجتماعی به منظور تولید محصولات زراعی و عرضه آن به بازار در نظر گرفته می‌شود (مطیعی لنگرودی و شمسایی، ۱۳۹۴، ۷۴). نظام‌های بهره‌برداری مانند هر جزء دیگری از سیستم اجتماعی، تابعی از تغییر و تحولات کل سیستم اجتماعی می‌باشند؛ به عبارت دیگر، پیدایش، استحکام و

اضمحلال نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در چارچوب کلی روند توسعه هر جامعه‌ای رخ می‌دهد (لهسایی زاده، ۱۳۷۲). نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی در ایران، که به نوعی بخشی از الگوهای توسعه روستایی را تشکیل می‌دهند، با گذشت چند دهه از شکل‌گیری‌شان، زمینه‌ساز تغییر و تحولاتی در جامعه روستایی کشور بوده‌اند (امینی و همکاران، ۱۳۹۴، ۶۲). در ایران، مسئله زمین، نظام بهره‌برداری و مالکیت موضوعی است که پیچیدگی خاص خود را دارد، زیرا در طول تاریخ کهن ایران، نظام بهره‌برداری به دلیل ارتباط تنگاتنگ با مناسبات اجتماعی، فرهنگی و قومی به گونه‌های متفاوتی ظهور نموده است. از طرفی، وسعت خاک ایران، تنوع شرایط طبیعی و... هر کدام آثاری بر مالکیت زمین و شیوه‌های تولید داشته‌اند که مجموع این آثار، نظام پیچیده و متنوعی از بهره‌برداری را به وجود آورده است. علاوه بر این، ظهور سرمایه‌داری و آثار ناشی از آن در نظام بازارهای بین‌المللی و تجارت خارجی نیز در الگوی بهره‌برداری تأثیر داشته و در طول سال‌های گذشته، پیامدهای فراوانی را در نظام‌های بهره‌برداری داشته است (افراخته، ۱۳۹۳، ۵۹). در دهه‌های اخیر نیز با توجه به اهمیت موضوع نظام‌های بهره‌برداری، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات مختلفی در این خصوص اتخاذ شده است که یکی از مهم‌ترین آنها، اجرای اصلاحات ارضی سال‌های ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۱ بوده است. تا قبل از اصلاحات ارضی، مالکیت ارضی عمدتاً به سه صورت خصوصی، خالصه (دولتی) و وقفی بوده که سهم عمده‌ای از مالکیت‌های خصوصی بزرگ مالکی بوده است (آسایش، ۱۳۷۴، ۱۵). بعد از اجرای اصلاحات ارضی، تغییر بنیادینی در نظام مالکیت ارضی و نظام‌های بهره‌برداری کشور ایجاد و عملاً املاک بزرگ مالکان تقسیم شد و نظام بهره‌برداری دهقانی غلبه یافت و از نتایج آن خرد شدن واحدهای ارضی بهره‌برداران کشاورزی بوده است (ارتشیدار، ۱۳۹۱، ۵۴). خرد شدن ارضی عملاً استفاده از فناوری جدید و مکانیزه را محدود کرد. این مشکل باعث شد تا شرکت‌های سهامی زراعی، به عنوان یکی از راه‌حل‌های رفع این مشکل، مورد توجه قرار گیرند. تا سال ۱۳۵۷، ۹۳ شرکت سهامی زراعی در کشور ایجاد شدند اما با پیروزی انقلاب اسلامی بیشتر این شرکت‌ها منحل گردیدند و عملاً نتوانستند به اهداف از پیش تعیین شده خود دست یابند (امینی و همکاران، ۱۳۹۴، ۶۲). از دیگر نظام‌های بهره‌برداری بعد از اصلاحات ارضی، شرکت‌های تعاونی تولید بوده

که در سال ۱۳۴۹ قانون شکل‌گیری آن به تصویب رسید (کلانتری، ۱۳۸۹، ۴۶). شرکت‌های تعاونی تولید روستایی را باید پیشگامان خصوصی سازی، تولیدکننده محصولات جدید و برپاکننده بازارهای تازه دانست (World Bank, 1995). این تعاونی‌ها باید زمینه مشارکت گسترده روستاییان را در فرایند توسعه روستاها فراهم و مسائل و مشکلات حرفه‌ای کشاورزان در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی را از طریق همیاری و اشتراک مساعی حل کنند. این تعاونی‌ها در بسیج کردن کشاورزان و اعتبار بخشی به کشاورزان نقش مهمی دارند (Bhuyan, 2007, 279). با تصویب این قانون، از سال ۱۳۵۱ تعاونی‌های تولید ابتدا در استان‌های فارس، کرمان، اصفهان و گیلان و سپس در سایر استان‌ها تشکیل شدند. هر یک از این شرکت‌ها ۳ تا ۱۵ روستا را شامل می‌شدند و طبق قانون، پس از یکپارچه کردن اراضی اعضای شرکت، کلیه امور زراعی به صورت یکجا انجام می‌گرفت و الگوی کشت مشترک به اجرا در می‌آمد. از نظر حقوقی، مالکیت اراضی در اختیار افراد عضو قرار داشت، اما بهره‌برداری به صورت گروهی انجام می‌گرفت (کلانتری، ۱۳۸۹، ۴۶). تا سال ۱۳۵۷، ۳۹ واحد تعاونی تولید کشاورزی به وجود آمد که ۱۱۲۰۰ خانوار را در محدوده ۳۲۰۰۰ هکتار تحت پوشش قرار می‌داد (افراخته، ۱۳۹۳، ۶۹). پس از انقلاب اسلامی و تحولات ارضی پس از آن، ۲۰ واحد از شرکت‌های مذکور از سوی مجامع عمومی صاحبان اراضی آنها منحل شدند و تنها ۱۹ واحد از شرکت‌های فوق به فعالیت خود ادامه دادند (ازکیا، ۱۳۶۵، ۲۵۹).

در جریان انقلاب و فروپاشی نظام گذشته، که نبرد عقیدتی و رویارویی میان نیروهای عمده سیاسی اوج گرفت، مسئله ارضی و دهقانی نیز به صورت یکی از مسائل اساسی انقلاب سر برآورد و برای پر کردن خلأ مدیریت و سر و سامان دادن به اوضاع آشفته بخش کشاورزی و روستایی اقدامات مختلفی صورت گرفت که یکی از آنها، تشکیل شرکت‌های تعاونی مشاع در مناطق مختلف کشور بود (قنبری و برقی، ۱۳۸۹، ۸۲). این شرکت‌ها عمده‌ترین واحد زراعت جمعی تشکیل شده بعد از انقلاب اسلامی در کشورند که از سال ۱۳۵۹ با هدف استفاده بهینه از عوامل تولید، انجام عملیات زیربنایی، کشت یکپارچه، افزایش عملکرد و درآمد کشاورزان و ارتقای سطح زندگی آنان،

جلوگیری از مهاجرت روستاییان به شهرها و مانند آن به سرعت تشکیل شدند (حسینی ابری، ۱۳۸۰، ۴۵).

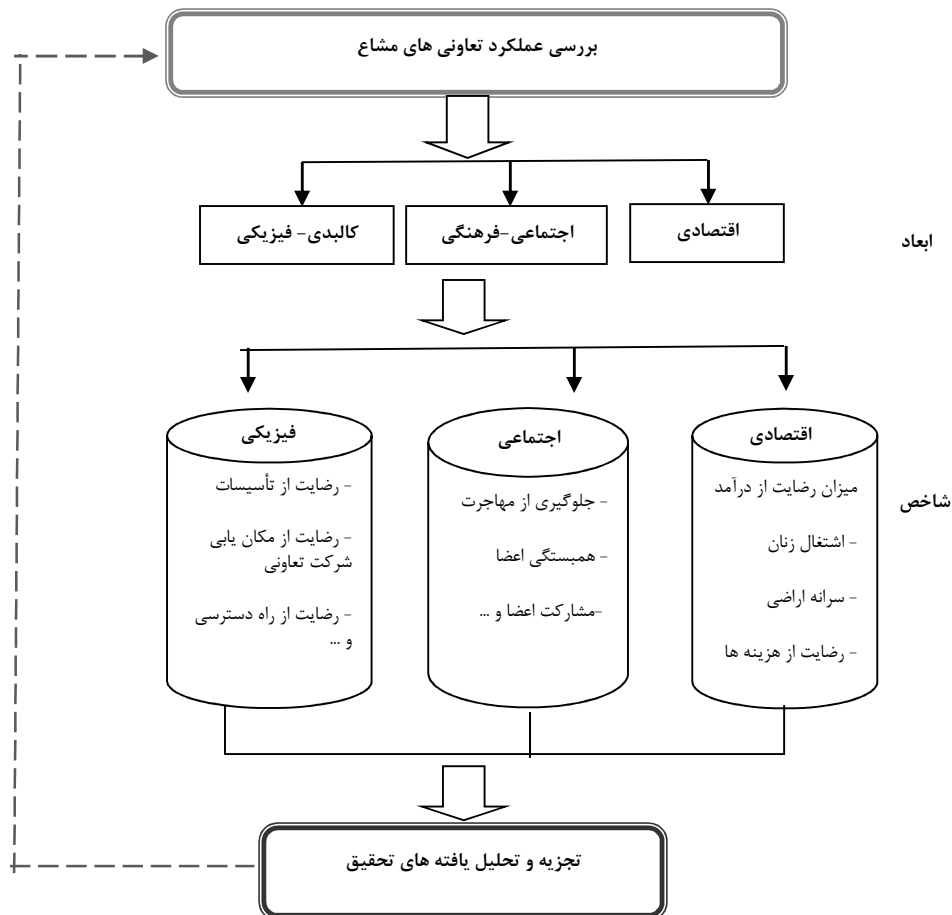
بنا به تعریف، تعاونی مشاع عبارت از یک واحد مستقل کشاورزی است که عده ای کشاورز در یک یا چند قطعه زمین مشخص، با آب مشخص و سرمایه متعلق به اعضای مشاع به امور کشاورزی می پردازند به طوری که عملیات عمومی زراعی آن توسط وسایل عمومی مشاع یا با توافق اعضا به صورت جمعی انجام می گیرد و در امور فردی، که توسط هر شخص (عضو) انجام می شود، هر کس روی قطعه زمین مفروز خود کار کرده و صاحب کار خویش است (مستعانی، ۱۳۷۲، ۵۴).

به نظر می رسد فکر واگذاری اراضی به صورت تعاونی گروهی منبعث از شیوه تولید گروهی (بنه، صحرا و ...) در گذشته برخی از روستاهای ایران می باشد که بعداً به منظور توجیه مخالفان، خصوصاً کسانی که بر این شیوه تولید ایراد شرعی می گرفته اند، واژه مشاع را مترادف و حتی به جای بنه یا تولید گروهی به کار برده اند، در حالی که آنچه به عنوان مشاع ترویج شده است، به هیچ وجه واجد ویژگی های بنه یا واحد تولید گروهی سنتی نیست، چرا که ممکن است از لحاظ کار مشترک زارعین مشابه باشد، ولی از سایر جهات تفاوت های اساسی دارد (جمعه پور، ۱۳۷۵، ۴۷). مدیریت این واحدهای تولیدی به عهده شورای ۳ نفره است که از یک طرف مسئولیت هماهنگی و هم فکری با اعضای تعاونی و هیئت واگذاری زمین را به عهده دارند و از سوی دیگر، وظیفه تهیه و نگهداری وسایل و ادوات مربوط به تعاونی نظیر ماشین آلات، نهاده های کشاورزی و نظارت بر امور مالی شرکت را انجام می دهند. محصول تولیدی در مشاع ها به صورت مساوی و به نسبت سهمی که هر یک از اعضا از آب و زمین دارد، پس از کسر هزینه های تولید، تقسیم می گردد (کلاتری، ۱۳۸۹، ۵۸).

اصول موفقیت تعاونی های مشاع مبتنی بر سه فرض اصلی انگاشته می شد که در صورت تحقق، اهداف مذکور و راه حل خوبی برای مسائل کشاورزی تحقق می یافتند: فرض اول اینکه در راستای زمینه سازی کاربرد فناوری و ماشین آلات، به یکپارچه سازی پرداخته شود. این مسئله چالش اساسی تولید کشاورزی در ایران است به ویژه در مناطق مختلف که غلبه کشاورزی دهقانی مانع کاربرد فناوری در تولید است؛ فرض دوم این بود که تحقق عملی یکپارچگی زمین های کوچک و متعدد

مستلزم ایجاد تشکل‌هایی است که تحت یک نظام، از فناوری مناسب بهره‌مند شوند و فرض سوم این بود که مردم تا آن زمان، با تشکل‌های بهره‌بردار کشاورزی، که متولی دولتی داشتند، تعارض و برخوردهایی داشتند (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۸۱ و ۱۸۰). در مجموع، می‌توان گفت مهم‌ترین اهداف تشکیل واحدهای تعاونی مشاع بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی اعضا، ایجاد اشتغال، افزایش سطح زیر کشت محصولات کشاورزی، یکپارچه سازی اراضی و تثبیت و ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی بوده است (قنبری و برقی، ۱۳۸۹، ۸۷ و ۸۸). با توجه به این مبحث، در پژوهش حاضر بررسی وضعیت تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار و تحقق اهداف از پیش تعیین شده آن موضوعی بوده که مورد توجه قرار گرفته است. مدل مفهومی که برای این تحقیق می‌توان در نظر گرفت به شرح زیر است:

مدل مفهومی تحقیق

پیشینه تحقیق

تاکنون در زمینه تعاونی های تولید به صورت عام و تعاونی های تولید مشاع به صورت خاص پژوهش های مختلفی انجام شده است که در این تحقیق استفاده از مبانی نظری این پژوهش ها، شاخص ها و مقایسه نتایج آنها مورد توجه قرار گرفته است. نظر به اهمیت این موضوع، جدول ۱ سوابق تحقیق و برخی از نتایج آن را نشان می دهد.

جدول ۱. سوابق تحقیق

محقق/سال	منطقه مورد مطالعه	نتایج تحقیق
هادیزاده بزاز و همکاران (۱۳۹۴)	شهرستان نیشابور	تعاونی ها در زمینه پایداری اجتماعی بیش از حد متوسط، اما در زمینه پایداری اقتصادی کمی کمتر از متوسط و در مورد پایداری زیست محیطی ضعیف عمل نموده اند.
ارتشیدار (۱۳۹۱)	تعاونی های مشاع شهرستان فردوس	تشکیل واحدهای بهره برداری مشاع پس از انقلاب در افزایش درآمد خانوار های روستایی، ایجاد اشتغال مولد، جلوگیری از مهاجرت و تثبیت جمعیتی سکونتگاه های روستایی بیشترین اثر را داشته است و اما در زمینه یکپارچه سازی اراضی به دلایلی از جمله کم سوادی و بی سوادی اعضای واحد های بهره برداری، عدم نظارت مستمر دستگاه های ذی ربط بر واحدهای بهره برداری مشاع، اجرای قانون ارث و در نهایت تصویب قانون فروش و انتقال قطعی اراضی در لایحه های بودجه سالانه موفق نبوده اند.
پور طاهری و همکاران (۱۳۹۱)	دهستان جهان آباد جیرفت	تعاونی های مشاع این دهستان نتوانسته اند به اهداف خود دست یابند و مشاع ها با موانع ساختاری در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، محیطی - کالبدی روبه رو بوده اند. در مجموع، عملکرد این تعاونی ها در مقایسه با سایر نظام های بهره برداری پایین ارزیابی شده و عملاً این تعاونی ها تبدیل به بهره برداری های دهقانی شده اند.
عارف (۲۰۱۱)	تعاونی های کشاورزی ایران	تعاونی های تولید کشاورزی در صورتی که در یک ساختار مناسب ایجاد شوند، می توانند زمینه مناسبی را برای توسعه کشاورزی پایدار به وجود آورند.

ادامه جدول ۱		
قنبری و برقی (۱۳۸۹)	تعاونی های مشاع استان اصفهان	تعاونی های مشاع در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاهای تحت پوشش موفق نبوده اند.
سعدی (۱۳۸۸)	همدان	تعاونی های تولید کشاورزی در استان همدان در حوزه های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی عملکرد ضعیفی داشته و نتوانسته اند به اهداف از پیش تعیین شده دست یابند.
نفیسی فرد (۱۳۷۷)	تعاونی های مشاع در شهرستان سبزوار	تعاونی ها اثرات مثبتی چون تثبیت جمعیت و استحکام خانواده داشته و در کنار آن اثرات منفی همچون عدم توزیع مناسب اراضی و خرد شدن اراضی را در پی داشته اند.
عبداللهی (۱۳۷۷)	سیستم های کشاورزی ایران	نظام بهره برداری مشاع دارای پایین ترین بازده و کارایی در میان نظام های بهره برداری کشاورزی کشور بوده است.

روش تحقیق

این تحقیق توصیفی - تحلیلی و از نوع تحقیقات کاربردی و هدف آن بررسی عملکرد و وضعیت تعاونی های مشاع کشاورزی در شهرستان کیار بود. جامعه آماری مورد مطالعه را کلیه تعاونی های مشاع و بهره برداران این تعاونی ها در شهرستان کیار به تعداد ۲۸ تعاونی و ۱۲۶ بهره بردار تشکیل دادند که همگی مورد مطالعه قرار گرفتند و ۱۲۶ پرسش نامه توسط بهره برداران تعاونی های مشاع تکمیل شد. پرسش نامه تحقیق شامل سه سطح سؤالات در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، کالبدی- فیزیکی و سؤالات کلی است و شاخص های تحقیق به شرح جدول ۲ می باشد. برای تحلیل اطلاعات جمع آوری شده متناسب با نوع متغیرها تحلیل های آماری در محیط SPSS صورت گرفت. در این تحقیق آزمون t تک نمونه ای جهت مقایسه برخی میانگین های جامعه مورد مطالعه با میانگین کل استان در ارتباط با شاخص هایی همچون سرانه اراضی، پراکندگی قطعات و غیره و همچنین آزمون کای اسکوئر برای بررسی معنی داری متغیرهای مختلف و تعیین میانگین پاسخ ها به کار رفتند. پایایی ابزار تحقیق بر اساس ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۴۱ محاسبه شد. روایی تحقیق نیز با استفاده از نظر متخصصان تأیید گردید^۲.

۲. در این زمینه از نظر کارشناسان جهاد کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری، شهرستان کیار و استادان دانشگاه، که در این زمینه دارای سوابق پژوهشی بوده اند، استفاده شد.

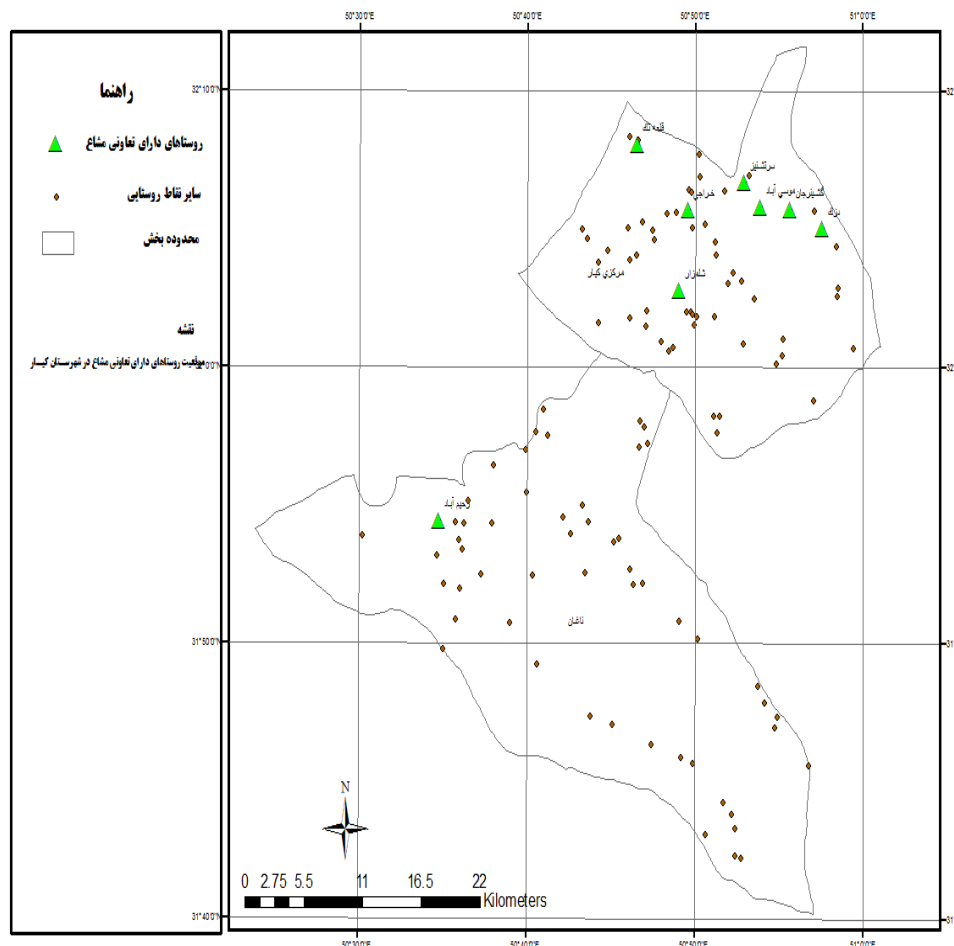
جدول ۲. متغیرهای تحقیق

متغیرها	شاخص‌ها
اجتماعی	اختصاص زمین به افراد واجد شرایط، همبستگی اعضای تعاونی، همکاری اعضا در حل مشکلات مشترک، رضایت اعضا از عملکرد دولت، رضایت اعضا از نحوه تقسیم آب، جلوگیری از مهاجرت، افزایش اشتغال زنان، مشارکت مالی اعضا برای حل مشکلات، مشارکت فکری اعضا برای حل مشکلات، رضایت از مدیریت و سرگروه شرکت تعاونی، مشکلات اجتماعی تقسیم اراضی، میزان تمایل اعضا به مهاجرت، میزان درگیری اعضای تعاونی، میزان خسارت شرکا به سایر اعضا
اقتصادی	میزان رضایت از درآمد، مناسب‌تر بودن وضعیت تعاونی نسبت به سایر بهره‌برداران، بهبود اشتغال، مشکل تقسیم اراضی، میزان رضایت از هزینه‌های کشاورزی، میزان رضایت از قیمت محصولات کشاورزی، میزان رضایت از شرکت های بیمه‌گر، میزان بهره‌وری تعاونی، میزان خسارت‌های کشاورزی (سرمازدگی، آفت و ...)، تمایل اعضا به فروش اراضی، میزان حضور واسطه‌ها در فروش محصولات، تأثیر ارث در کاهش درآمد، میزان کاهش آب
کالبدی - فیزیکی	رضایت از فاصله تعاونی تا روستا، رضایت از مکان‌یابی شرکت تعاونی، کیفیت کانال‌های آب کشاورزی، میزان تمایل و پیگیری جهت آبیاری تحت فشار، میزان تمایل به یکپارچه‌سازی اراضی، میزان رضایت از راه دسترسی تعاونی، میزان رضایت از تأسیسات چاه و ...، تغییر کاربری اراضی، میزان رضایت از کیفیت اراضی، میزان مکانیزاسیون، میزان هدر رفت آب در کانال‌های کشاورزی

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان کیار یکی از شهرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری است. مرکز این شهرستان شهر شلمزار می باشد. مساحت شهرستان کیار بالغ بر ۱۶۳۸ کیلومتر مربع و دارای ۲ بخش، ۵ دهستان و ۴ شهر و ۵۳ آبادی مسکونی است (مرکز آمار ایران، سالنامه آماری استان، ۱۳۹۱). جمعیت شهرستان کیار در سال ۱۳۹۵ بالغ بر ۵۰۹۷۶ نفر در قالب ۱۵۵۴۹ خانوار و با توجه به این ارقام، بعد خانوار شهرستان بالغ بر ۳/۳ نفر بوده است (مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). بر اساس بررسی های صورت گرفته و استعلام از سازمان جهاد کشاورزی استان، تعداد تعاونی‌های مشاع کشاورزی استان بالغ بر ۳۶۳ تعاونی و مجموع اراضی واگذار شده به این تعاونی‌ها ۲۰۸۲۸

هکتار می‌باشد (مرکز آمار ایران، نتایج سرشماری کشاورزی، ۱۳۹۳). کل اعضای این تعاونی‌ها نیز بالغ بر ۱۲۶۰۹ بهره‌بردار است که با توجه به مجموع اراضی در اختیار تعاونی‌ها، سرانه اراضی هر بهره‌بردار حدود ۱/۶۵ هکتار می‌باشد (سازمان جهاد کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۵). تعداد تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار نیز بالغ بر ۲۸ تعاونی و کل اراضی در اختیار این تعاونی‌ها ۳۷۸/۱۸ هکتار بوده است. همان‌گونه که شکل زیر نشان می‌دهد، این تعاونی‌ها در ۸ روستا در شهرستان کیار قرار گرفته‌اند و از نظر نوع محصولات، عمدتاً محصولات پاییزه (گندم و جو) و محصولات بهاره (لوبیا، نخود، عدس، ماش و ...) کشت می‌کنند.

شکل ۱. نقشه موقعیت تعاونی‌های مشاع در شهرستان کیار

نتایج و بحث

مشخصات کلی پاسخگویان

به دلیل تعداد کم تعاونی های مشاع در شهرستان کیار، تمامی این تعاونی ها و اعضای آنها به صورت سرشماری بررسی شدند. در جدول ۳ مشخصات کلی پاسخگویان ارائه شده است.

جدول ۳. مشخصات پاسخگویان تحقیق

سن پاسخگویان	سال ۳۰-۳۹	سال ۴۰-۴۹	سال ۵۰-۵۹	۶۰ سال و بیشتر
سهم پاسخگویان(درصد)	۱	۳۷	۲۲	۴۰
سواد پاسخگویان	بی سواد	با سواد	با سواد ابتدایی	با سواد راهنمایی و دبیرستان
سهم پاسخگویان(درصد)	۵۴	۴۶	۸۵	۱۵
بعد خانوار اعضای تعاونی: ۷ نفر	حداکثر بعد خانوار: ۹ نفر	حداقل بعد خانوار: ۳ نفر		

مأخذ: نتایج تحقیق

همان گونه که نتایج تحقیق نشان می دهد، بالا بودن سن اعضای شرکت های تعاونی و بی سوادی و کم سوادی آنها از جمله ویژگی های اعضای تعاونی ها در شهرستان کیار می باشد.

تعداد تعاونی مشاع، بهره برداران و سهم آنها به تفکیک روستاهای مختلف

بر اساس نتایج، از ۲۸ شرکت تعاونی مشاع شهرستان کیار، سهم شلمزار ۲۵ درصد، سرتشنیز ۲۵ درصد، دزک ۳/۶ درصد، گشنیزجان ۳/۶ درصد، قلعه تک ۳/۶ درصد، رحیم آباد ۳/۶ درصد، خراجی ۳۲ درصد و موسی آباد ۳/۶ درصد بوده است. تعداد بهره برداران این تعاونی ها نیز بالغ بر ۱۲۶ بهره بردار بوده است.

بررسی وضعیت اجتماعی شرکت های تعاونی مشاع مورد مطالعه

برای بررسی وضعیت اجتماعی شرکت های تعاونی شهرستان کیار شاخص های مختلفی از جمله مشکلات اجتماعی تقسیم اراضی، همبستگی اعضای تعاونی، درگیری اعضای تعاونی،

جلوگیری از مهاجرت و ... بررسی شد. در جدول ۴ در گویه های باجهت مثبت (همبستگی اعضا، تمایل به حل مشکلات، رضایت از عملکرد دولت، رضایت از تقسیم آب، جلوگیری از مهاجرت، اشتغال زنان و مشارکت فکری و مالی) هر چقدر عدد میانگین به سمت حداکثر میل پیدا کند نشان دهنده شرایط بهتر شرکت های تعاونی مشاع است و در شاخص های با جهت منفی (مشکل تقسیم ارث، تمایل به مهاجرت، میزان درگیری اعضا و میزان خسارت شرکا) هر چقدر میانگین به سمت حداقل (عدد ۱) میل پیدا کند شرایط بهتر را نشان می دهد.

جدول ۴. نتایج بررسی وضعیت اجتماعی تعاونی های مشاع شهرستان کیار از دیدگاه بهره برداران

انحراف معیار	سهم پاسخ های گویان بر اساس طیف						شاخص ها
	میانگین	لیکرت				خیلی کم	
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم		
۱/۰۱	۳/۹۴	۳۳/۳	۳۹/۷	۱۸/۳	۵/۶	۳/۲	واگذاری زمین به افراد واجد شرایط
۰/۹۱	۳/۷۹	۲۲/۱	۴۱	۲۳	۸/۷	۵/۲	میزان همبستگی اعضا
۱/۲۰	۲/۸۹	۲۹/۴	۲۵/۴	۳۱/۳	۱۰/۵	۱۲/۵	میزان همکاری اعضا در حل مشکلات مشترک
۱/۱۴	۳/۴۷	۱۶/۹	۳۹/۶	۲۱/۴	۱۸/۵	۳/۵	میزان رضایت از عملکرد دولت
۱/۱۶	۳/۷۶	۲۶/۵	۵۱/۸	۱۶	۴/۵	۱/۳	میزان رضایت از نحوه تقسیم آب
۰/۰۹	۳/۶۵	۲۸/۰۵	۳۶/۰۵	۲۰	۹/۷	۶/۲	جلوگیری از مهاجرت
۱/۰۴	۲/۵۹	۲/۲	۱۰/۲	۴۲/۵	۲۹/۴	۱۵/۷	افزایش اشتغال زنان
۱/۰۷	۲/۵۴	۳/۸	۱۲/۸	۳۰/۷	۲۹/۷	۲۳	مشارکت مالی اعضا برای حل مشکلات
۱/۰۸	۳/۶۰	۱۷/۲	۵۲/۶	۲۴/۴	۳/۴	۲/۴	مشارکت فکری اعضا برای حل مشکلات
۱/۰۳	۲/۹۹	۶/۴	۲۴/۶	۳۹/۶	۱۹/۸	۹/۶	رضایت از مدیریت و سرگروه شرکت تعاونی
۰/۸۸	۱/۹۹	۱/۶	۵/۸	۲۸/۴	۲۸/۱	۳۶/۱	میزان مشکلات اجتماعی ناشی از تقسیم زمین
۱/۱۶	۲/۴۳	۴/۵	۱۸/۵	۲۸/۸	۲۱/۱	۲۷/۲	میزان تمایل به مهاجرت از روستا
۱/۰۶	۲/۱۷	۳/۵	۱۰/۵	۱۶	۲۳/۳	۴۶/۶	میزان درگیری اعضای تعاونی
۱/۰۸	۱/۹۸	۷/۷	۱۱/۹	۱۱/۵	۲۷/۴	۴۱/۴	میزان خسارت شرکا به سایر اعضا

مأخذ: نتایج تحقیق

همان‌گونه که اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد، در بیشتر شاخص های اجتماعی عملکرد تعاونی های مشاع شهرستان کیار مناسب ارزیابی شد و در مجموع، میانگین کل شاخص ها ۳/۲ و بالاتر از میانگین کل (۲/۵) است.

از جمله اهداف مهم ایجاد تعاونی های مشاع واگذاری اراضی به افراد بی بضاعت روستاها بوده است. در این زمینه شهرستان کیار عملکرد موفق داشته است. بر اساس نتایج، بیش از ۷۰ درصد بهره‌برداران این تعاونی ها اذعان نموده‌اند اراضی کشاورزی به افراد واجد شرایط واگذار شده است و کمتر از ۱۰ درصد این شرایط را نامناسب ارزیابی کرده‌اند. میانگین پاسخ‌های به دست آمده نیز نشان می‌دهد که اراضی شرکت های تعاونی به افراد واجد شرایط واگذار شده و دولت در این زمینه عملکرد موفقیت آمیزی داشته است (جدول ۵).

جدول ۵. نتایج آزمون کای اسکوئر در ارتباط با واگذاری اراضی به افراد واجد شرایط

شرح	تعداد مشاهدات	مورد انتظار	باقیمانده
خیلی زیاد	۴۲	۲۵/۲	۱۶/۸
زیاد	۵۰	۲۵/۲	۲۴/۸
متوسط	۲۳	۲۵/۲	-۲/۲
کم	۷	۲۵/۲	-۱۸/۲
خیلی کم	۴	۲۵/۲	-۲۱/۲
کل	۱۲۶		

تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
۱۲۶	۳/۹۴	۱/۰۱۴۳۴	۱	۵
		۶۶/۷۷۸		
		۴		
		۰/۰۰۰		

مأخذ: نتایج تحقیق

بررسی وضعیت اقتصادی شرکت های تعاونی مشاع مورد مطالعه

برای بررسی وضعیت اقتصادی شرکت های تعاونی شهرستان کیار شاخص های مختلفی از جمله هزینه های کشاورزی، رضایت از درآمد، بهبود اشتغال و ... بررسی شد. در جدول ۶ در شاخص های باجهت مثبت (رضایت از درآمد، میزان اشتغال، رضایت از شرکت های بیمه گر و ...) هر چقدر عدد میانگین به سمت حداکثر میل پیدا کند نشان دهنده شرایط بهتر شرکت های تعاونی مشاع است و در شاخص های با جهت منفی (خسارت های کشاورزی، تمایل به فروش اراضی و ...) هر چقدر میانگین به سمت حداقل (عدد ۱) میل پیدا کند شرایط بهتر را نشان می دهد. بر این اساس، بدترین وضعیت در ارتباط با گویه هایی همچون تأثیر ارت در کاهش درآمد با میانگین ۳/۸۴، کاهش منابع آب (با میانگین ۳/۴) و خسارت های کشاورزی با میانگین ۳/۴ می باشد. در ارتباط با گویه های بهبود اشتغال، رضایت از تقسیم آب، کیفیت اراضی، مکانیزاسیون و ... شرایط مثبت ارزیابی شد.

جدول ۶. نتایج بررسی وضعیت اقتصادی تعاونی های مشاع شهرستان کیار از دیدگاه بهره برداران

انحراف معیار	میانگین	سهم پاسخ های پاسخ گویان بر اساس طیف لیکرت					شاخص ها
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱/۱۲	۲/۸۷	۴/۵	۲۲/۵	۲۴/۸	۲۱/۱	۲۷/۲	میزان رضایت از درآمد
							میزان برداشت در واحد سطح در
۱/۱۰	۲/۰۲	۱/۶	۵/۸	۲۸/۴	۲۸/۱	۳۶/۱	مقایسه با سایر نظام های
							بهره برداری
۱/۲۰	۳/۲۶	۹/۳	۲۵/۱	۱۸	۲۳/۱	۲۴/۵	بهبود اشتغال ناشی از ایجاد
							تعاونی مشاع
۰/۸۸	۱/۹۹	۷/۷	۱۱/۹	۱۱/۵	۲۷/۴	۴۱/۴	میزان مشکل تقسیم اراضی
۰/۹۷	۲/۴۲	۲/۲	۱۰/۲	۴۲/۵	۲۹/۴	۱۵/۷	میزان رضایت از هزینه های
							کشاورزی
۰/۹۵	۲/۵۲	۴/۴	۲۰/۵	۲۵/۸	۲۳/۱	۲۶/۲	میزان رضایت از قیمت
							محصولات کشاورزی

ادامه جدول ۶

۱/۰۵	۲/۶۴	۳/۵	۱۶/۹	۳۹/۶	۲۱/۴	۱۸/۵	میزان رضایت از شرکت بیمه در زمینه پرداخت خسارت
۰/۰۷	۲/۹۶	۴/۸	۱۹/۲	۵۳/۷	۱۲/۸	۹/۶	میزان بهره‌وری تعاونی در مقایسه با سایر بهره‌برداران روستا
۰/۹۹	۳/۴۱	۳۳/۱۰	۲۴/۱۰	۲۱/۷	۱۰/۶	۱۰/۵	میزان خسارت‌های کشاورزی (سرمازدگی، آفت و...)
۱/۱۳	۲/۳۴	۷	۱۵	۲۰/۴	۲۸/۴	۲۹/۱	میزان تمایل به فروش اراضی
۱/۱۰	۲/۸۸	۷/۶	۱۳/۷	۳۸/۷	۱۸/۵	۲۱/۴	میزان حضور واسطه‌ها در فروش محصولات
۱/۰۴	۳/۹۴	۲۷/۶	۱۱/۲	۴۳/۳	۹/۶	۸/۳	تأثیر ارت در کاهش درآمد
۰/۲۱	۳/۳۸	۲۲/۱	۴۱	۲۳	۸/۷	۵/۲	میزان کاهش آب

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به اهمیت درآمد در وضعیت اقتصادی، همان‌گونه که اطلاعات جدول ۶ نشان می‌دهد بیش از ۷۰ درصد پاسخگویان رضایتمندی متوسط به پایینی از شرایط درآمد خود دارند. مقایسه میانگین درآمد پاسخگویان با خانوارهای روستایی کل استان نیز نشان دهنده تفاوت معنی دار بین این دو گروه می‌باشد؛ به عبارت دیگر، وضعیت درآمد اعضای تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار نامناسب تر از خانوارهای روستایی کل استان است (جدول ۷).

جدول ۷. مقایسه میانگین درآمد بهره‌برداران تعاونی‌های شهرستان با خانوارهای روستایی استان^۳

۱۱۷ = ارزش آزمون						
میزان t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین	بازه ۹۵٪ اطمینان	کمترین	بیشترین
۴/۶۹۶-	۱۲۵	۰/۰۰۰	۱۷/۴۵-	۲۴/۸۱-	۱۰/۱۰-	

مأخذ: نتایج تحقیق و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان (۱۳۹۵)

۳. میانگین درآمد پاسخگویان براساس یافته‌های میدانی و میانگین درآمد خانوارهای روستایی از سالنامه آماری استان و با استفاده از آزمون t تک نمونه ای مقایسه گردید.

بررسی همبستگی متغیر درآمد و سرانه اراضی بهره برداران (جدول ۸) نیز نشان دهنده معنی دار بودن میزان همبستگی در سطح ۹۹ درصد و از نوع رابطه مستقیم و به این معنی است که افزایش سرانه اراضی در تعاونی های مشاع شهرستان کیار منجر به افزایش درآمد بهره برداران می شود.

جدول ۸. نتایج همبستگی درآمد و سرانه اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار

میزان درآمد کشاورزی	سرانه اراضی	
۰/۵۹۷**	۱	همبستگی پیرسون
۰/۰۰۰		معنی داری
۱۲۶	۱۲۶	تعداد
۱	۰/۵۹۷**	همبستگی پیرسون
	۰/۰۰۰	معنی داری
۱۲۶	۱۲۶	کل

مأخذ: نتایج تحقیق ** همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنی داری است.

سرانه اراضی

آمارها نشان دهنده سرانه پایین بهره برداران در تعاونی های مشاع شهرستان است. سرانه اراضی این تعاونی ها بین ۱ تا ۵ هکتار در نوسان است. مقایسه سرانه اراضی روستاهای مورد مطالعه نشان می دهد روستای دزک با میانگین سرانه اراضی ۴ هکتار بالاترین و موسی آباد با ۲ هکتار پایین ترین سرانه اراضی را به خود اختصاص داده است. گفتنی است واریانس پایین خرد بودن اراضی بین تمامی روستاهای مورد مطالعه حاکی از شرایط نزدیک به هم روستاهای شهرستان در زمینه خرد بودن اراضی در سطح تعاونی های مشاع شهرستان است. جدول ۹ نتایج مقایسه روستاهای مورد مطالعه را نشان می دهد. پایین بودن سرانه های اراضی و خرد بودن این قطعات تأثیر مستقیمی در

کاهش رضایتمندی از درآمد از یک سو و افزایش نارضایتی از هزینه های کشاورزی از سوی دیگر خواهد داشت.

جدول ۹. وضعیت سرانه اراضی کشاورزی بهره برداران تعاونی های مشاع روستاهای شهرستان کیار

روستا	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	فاصله اطمینان برای میانگین ۹۵٪		
				دامنه پایین	دامنه بالا	حداقل حداکثر
شلمزار	۲/۹۵	۰/۵۴	۰/۰۹	۲/۷۸	۳/۱۳	۳/۴۰
سرتشنیز	۳/۴۳	۱/۰۹	۰/۲۲	۲/۹۸	۳/۸۸	۵/۰۰
دزک	۴/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰	۴/۰۰
گشنیزجان	۲/۸۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۲/۸۰	۲/۸۰	۲/۸۰
قلعه تک	۳/۹۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۳/۹۰	۳/۹۰	۳/۹۰
رحیم آباد	۲/۲۰					۲/۲۰
خراجی	۲/۷۵	۰/۵۲	۰/۰۸	۲/۵۹	۲/۹۰	۳/۶۰
موسی آباد	۲/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰
جمع	۳/۰۰	۰/۷۷	۰/۰۷	۲/۸۷	۳/۱۴	۵/۰۰

مأخذ: نتایج تحقیق

نتایج آزمون t تک نمونه ای در ارتباط با مقایسه میانگین سرانه اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار با سرانه اراضی تعاونی های مشاع کل استان نشان دهنده تفاوت معنی دار بین این دو گروه می باشد؛ به عبارت دیگر، وضعیت سرانه اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار بهتر از تعاونی های مشاع کل استان است. همچنین نتایج این آزمون در ارتباط با مقایسه میانگین سرانه اراضی تعاونی های مشاع شهرستان با سرانه اراضی کل استان نیز نشان دهنده تفاوت معنی دار و شرایط بهتر شهرستان کیار در این زمینه است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. مقایسه میانگین سرانه اراضی تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار با تعاونی‌های مشاع کل

استان و سرانه اراضی کل استان

ارزش آزمون = ۱/۶۵					
شرح	درجه	سطح	تفاوت	بازه اطمینان ۹۵٪	
	آزادی	معنی داری	میانگین	دامنه پایین	دامنه بالا
	t				
مقایسه میانگین سرانه اراضی تعاونی‌های مشاع شهرستان با تعاونی‌های مشاع کل استان	۱۹/۸۵	۱۲۵	۰/۰۰	۱/۳۵	۱/۲۲
مقایسه میانگین سرانه اراضی تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار با سرانه اراضی کل استان	۲/۹۹	۱۲۵	۰/۰۰۳	۰/۲۰	۰/۰۷
ارزش آزمون = ۲/۸					

مأخذ: نتایج تحقیق و سازمان جهاد کشاورزی استان (۱۳۹۵) و نتایج سرشماری کشاورزی (۱۳۹۳)

در مجموع، میانگین پاسخ‌های شاخص‌های اقتصادی تعاونی‌های مشاع مورد مطالعه ۲/۳ به دست آمد که پایین‌تر از میانگین کل (۲/۵) است و از این نظر شرایط چندان مطلوبی بر منطقه مورد مطالعه حاکم نیست.

بررسی وضعیت کالبدی - فیزیکی شرکت‌های تعاونی مشاع مورد مطالعه

برای بررسی وضعیت کالبدی - فیزیکی شرکت‌های تعاونی شهرستان کیار شاخص‌های مختلفی از جمله مکان‌یابی تعاونی مشاع، تغییر کاربری، رضایت از تأسیسات و غیره بررسی شدند. در جدول ۱۱ در شاخص‌های باجهت مثبت (رضایت از مکان‌یابی و فاصله تا روستا، کیفیت کانال‌های آب، راه دسترسی و ...) هر چقدر میانگین به سمت عدد ۵ میل پیدا کند نشان دهنده شرایط بهتر شرکت‌های تعاونی مشاع است و در شاخص‌های با جهت منفی (تغییر کاربری) هر چقدر میانگین به سمت عدد ۱ میل پیدا کند شرایط بهتر را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. نتایج بررسی وضعیت کالبدی و فیزیکی تعاونی های مشاع شهرستان کیار از دیدگاه

بهره برداران

شاخص ها	سهم پاسخ های پاسخ گویان بر اساس طیف لیکرت						میانگین	انحراف معیار
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد			
رضایت از فاصله تعاونی تا روستا	۱۱/۹	۱۴/۳	۲۸/۲	۲۶/۷	۲۳/۹	۳/۵۲	۱/۱۳	
رضایت از مکان یابی شرکت تعاونی مشاع	۶/۱	۹/۶	۲۸/۱	۳۷/۱	۲۰/۱	۳/۶۲	۱/۱۲	
کیفیت کانال های آب کشاورزی	۱۳/۸	۲۰	۴۸/۴	۱۵/۳	۲/۶	۲/۸۰	۱/۰۶	
میزان تمایل و پیگیری جهت آبیاری تحت فشار	۱۰/۶	۲۱/۸	۳۹/۶	۲۱/۶	۶/۴	۳/۰۲	۱/۰۳	
میزان تمایل به یکپارچه سازی اراضی	۱۷/۵	۲۸/۱	۲۰	۲۳/۱	۱۱/۳	۳/۸۰	۱/۱۷	
میزان رضایت از راه دسترسی به تعاونی	۹/۳	۱۸/۵	۴۶/۶	۲۱/۱	۴/۶	۲/۸۹	۱/۲۴	
میزان رضایت از تأسیسات چاه و ...	۵/۲	۸/۵	۲۵	۳۹	۲۲/۳	۳/۴۴	۱/۱۱	
میزان تغییر کاربری اراضی	۴۱/۴	۲۷/۴	۱۱/۵	۱۳/۹	۵/۷	۱/۶۰	۰/۶۷	
میزان هدررفت آب در کانال های کشاورزی	۸/۲	۹/۷	۲۱/۸	۲۶/۲	۳۴/۱۰	۳/۴۹	۱/۰۲	
میزان رضایت از کیفیت اراضی	۱۳/۴	۱۸/۶	۲۲/۸	۲۴/۹	۲۲/۹	۳/۳۷	۱/۱۶	
میزان مکانیزاسیون	۱۲/۸	۱۶	۵۲/۴	۱۶/۳	۲/۶	۲/۸۵	۰/۸۱	

مأخذ: نتایج تحقیق

همان گونه که اطلاعات جدول ۱۱ نشان می دهد، در عمده شاخص های کالبدی - فیزیکی میانگین پاسخ گویان بهتر از میانگین کل (۲/۵) و نشان دهنده شرایط مناسب این شاخص ها در تعاونی های مشاع شهرستان کیار است. میانگین کل شاخص های کالبدی - فیزیکی نیز ۳/۱ به دست آمد.

پراکندگی قطعات اراضی

یکی از چالش‌های مهم کشاورزی کشور پراکنده بودن اراضی کشاورزی است که این وضعیت در مورد تعاونی‌های مشاع نیز صادق است و این امر یکی از نقاط ضعف این تعاونی‌ها به شمار می‌آید. بر اساس یافته‌ها، میانگین پراکندگی قطعات اراضی تعاونی‌های شهرستان حدود ۵ نقطه است که بیشترین پراکندگی اراضی مربوط به تعاونی‌های روستای قلعه تک با حدود ۶ نقطه و کمترین آن روستای رحیم آباد با ۲ نقطه است (جدول ۱۲). گفتنی است واریانس پایین مربوط به پراکندگی اراضی زراعی نشان دهنده نزدیک بودن شرایط همه روستاها به هم و غالب بودن پراکندگی اراضی زراعی در تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار است.

جدول ۱۲. پراکندگی اراضی کشاورزی بهره‌برداران تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار

روستا	میانگین	انحراف معیار	استاندارد	فاصله اطمینان برای میانگین ۹۵٪		
				دامنه پایین	دامنه بالا	حداقل حداکثر
شلمزار	۴/۷۸	۲/۵۹	۰/۴۳	۳/۹۲	۵/۶۵	۱/۰۰ ۱۱/۰۰
سرتشیز	۵/۰۰	۲/۶۳	۰/۵۳	۳/۹۱	۶/۰۹	۱/۰۰ ۱۱/۰۰
دزک	۲/۰۰	۱/۰۰	۰/۵۸	-۰/۴۸	۴/۴۸	۱/۰۰ ۳/۰۰
گشنیزجان	۴/۰۰	۱/۰۰	۰/۵۸	۱/۵۲	۶/۴۸	۳/۰۰ ۵/۰۰
قلعه تک	۵/۷۱	۳/۰۹	۱/۱۷	۲/۸۵	۸/۵۸	۲/۰۰ ۱۱/۰۰
رحیم آباد	۲/۰۰					۲/۰۰ ۲/۰۰
خراجی	۴/۸۷	۲/۶۰	۰/۳۹	۴/۰۹	۵/۶۵	۱/۰۰ ۱۱/۰۰
موسی آباد	۵/۰۰	۳/۱۶	۱/۴۱	۱/۰۷	۸/۹۳	۱/۰۰ ۹/۰۰
جمع	۴/۸۱	۲/۶۰	۰/۲۳	۴/۳۵	۵/۲۷	۱/۰۰ ۱۱/۰۰

مأخذ: نتایج تحقیق

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در ارتباط با مقایسه میانگین پراکندگی اراضی تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار با اراضی بهره‌برداران کل استان نشان دهنده تفاوت معنی‌دار بین این دو گروه

می‌باشد؛ به عبارت دیگر، وضعیت پراکندگی اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار نامناسب تر از بهره‌برداری های کل استان است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. مقایسه میانگین پراکندگی اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار با اراضی کل استان

بازه اطمینان ۹۵٪		۴=ارزش آزمون				میزان t	درجه آزادی	معنی داری	تفاوت میانگین
دامنه بالا	دامنه پایین								
۱/۲۷	۰/۳۵	۰/۸۱	۰/۰۰۱	۱۲۵	۳/۴۹	تعداد قطعات زمین			

مأخذ: نتایج تحقیق و سازمان جهاد کشاورزی استان (۱۳۹۵)

از جمله عوامل مؤثر بر خرد شدن اراضی کشاورزی، قانون ارث است که در بلند مدت باعث وارد آمدن صدمات جبران ناپذیری بر اقتصاد کشاورزی کشور می‌شود. بررسی وضعیت تعاونی های مشاع نیز در این زمینه نشان دهنده خرد شدن اراضی کشاورزی بر اثر قانون ارث می‌باشد. از مجموع پاسخگویان این تعاونی ها، ۳۵/۷ درصد اذعان نموده اند که اراضی آنها مشمول قانون ارث شده و میان ۲ تا ۸ نفر ورثه تقسیم گردیده که بیشترین فراوانی مربوطه ۷ نفر است. گفتنی است با توجه به میانگین سنی بالای بهره برداران و ابعاد خانوار، در آینده، این وضعیت سخت تشدید می‌شود که نتیجه آن خرد شدن بیش از حد اراضی کشاورزی تعاونی های مشاع می‌باشد.

سایر اهداف اختصاصی

نوع بهره برداری: از جمله اهداف واگذاری اراضی در قالب تعاونی های مشاع، ایجاد شرایط کار مشارکتی و جلوگیری از خرد شدن اراضی بوده است، اما نتایج بررسی ها نشان دهنده عکس این وضعیت می‌باشد. بر اساس یافته‌ها، ۱۰۰ درصد تعاونی های مشاع به صورت انفرادی روی اراضی خود کار می‌کنند و با توجه به مشکلات کار شراکتی، اراضی را بین اعضا تفکیک و تقسیم نموده‌اند. **منبع آب:** بررسی ها نشان داد از مجموع تعاونی های مشاع شهرستان ۷۵/۴ درصد دارای چاه، ۱۴/۳ درصد رودخانه و ۱۰/۳ درصد چشمه بوده‌اند. البته نکته قابل توجه در این زمینه سستی بودن آبیاری در اکثر تعاونی های مشاع شهرستان است به طوری که بیش از ۸۵ درصد تعاونی ها به

صورت سنتی از آب استفاده می کنند و کمتر از ۱۵ درصد آبیاری تحت فشار در تعاونی ها صورت می گیرد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

همان گونه که در مبانی نظری تحقیق بررسی شد، تعاونی های مشاع بعد از پیروزی انقلاب اسلامی برای دستیابی به اهدافی همچون یکپارچه سازی اراضی، افزایش مکانیزاسیون، بهبود وضعیت شاخص های اجتماعی، بهبود وضعیت شاخص های اقتصادی، تثبیت و ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی و ... تشکیل شدند. به این منظور، تعاونی های مشاع شهرستان کیار از توابع استان چهارمحال و بختیاری بررسی و ارزیابی گردیدند. برای شناخت وضعیت تعاونی های مشاع استان چهارمحال و بختیاری و شهرستان کیار، سوابق مطالعات در این زمینه بررسی و در مجموع نتیجه گرفته شد با توجه به اهداف از پیش تعیین شده برای تعاونی های مشاع یعنی یکپارچه سازی اراضی، توسعه کشاورزی مکانیزه، بهره برداری مشاعی و غیره، عملکرد این تعاونی ها ضعیف بوده و با چالش های اساسی روبه رو می باشند که مهم ترین آنها خرد و پراکنده شدن اراضی، عدم استفاده بهینه از منابع آب کشاورزی و ... است.

نتایج نشان داد از مجموع ۲۸ تعاونی مورد مطالعه، همگی اقدام به تقسیم اراضی بین شرکا نموده اند و بهره برداری خرده مالکی در ۱۰۰ درصد تعاونی ها حاکم شده است و عملاً این نوع تعاونی ها به بهره برداری دهقانی تبدیل شده اند. خرد و پراکنده شدن اراضی در عمل امکان کشت یکپارچه، کاربرد مناسب فناوری، استفاده بهینه از منابع آب و غیره را از بین برده است به طوری که بررسی ها نشان داد از جمله چالش ها و مشکلات این تعاونی ها کاهش سطح آب کشاورزی در کنار سنتی بودن شیوه های آبیاری است. هر چند سرانه اراضی تعاونی های مشاع شهرستان کیار از سرانه اراضی بهره برداران کشاورزی استان بالاتر است، اما در مقابل، پراکندگی اراضی در این تعاونی ها در مقایسه با بهره برداری های استان بالاتر بوده و تأثیر منفی بر تولید و درآمد این بهره برداران داشته است. این روند با قانون ارث تشدید گردیده و حدود ۳۶ درصد اراضی مشمول

قانون ارث شده‌اند. بالا بودن میانگین سنی بهره برداران و بالا بودن ابعاد خانوار آنها در آینده، این مشکل را مضاعف خواهد نمود و نتیجه آن خرد شدن هر چه بیشتر اراضی کشاورزی این تعاونی‌ها خواهد بود. تأثیر خسارت‌هایی همچون سرمازدگی و آفات، نامناسب بودن کانال‌های زراعی و در نتیجه هدررفت بالای آب نیز از جمله عوامل نامطلوب تعاونی‌های مشاع شهرستان کیار بوده است. در زمینه شاخص‌های اجتماعی شرایط تعاونی‌ها نسبتاً مناسب ارزیابی شد به طوری که میانگین کل شاخص‌های اجتماعی ۳/۲ به دست آمد و حاکی از شرایط مثبت تعاونی‌ها در شاخص‌هایی اجتماعی همچون تثبیت جمعیت روستایی، افزایش مشارکت اجتماعی، همبستگی اجتماعی و ... بوده است. در زمینه کالبدی - فیزیکی هم شاخص‌های مورد بررسی مثبت ارزیابی شدند و در این باره میانگین کل برابر ۳/۱ به دست آمد. میانگین شاخص‌های اقتصادی ۲/۳ حاصل شده که پایین‌تر از حد میانگین است^۴. مقایسه نتایج به دست آمده از این تحقیق با یافته‌های سایر مطالعات و تعاونی‌های دیگر نقاط کشور نشان‌دهنده همسویی نتایج به دست آمده است و به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی یکسان برای تمام تعاونی‌های مشاع کشور، بدون توجه به تفاوت‌های منطقه‌ای و امکان‌سنجی صحیح اجتماعی و غیره، از جمله دلایل اصلی این موضوع باشد.

با توجه به نتایج مطالعه، مهم‌ترین پیشنهادها برای بهبود وضعیت تعاونی‌های مشاع در منطقه مورد مطالعه به شرح زیر ارائه می‌شود:

- ایجاد انگیزه در روستاییان و بهره برداران برای یکپارچه‌سازی اراضی از طریق اعطای تسهیلات اعتباری و مشوق‌های مالی دولتی به منظور عملیات زیربنایی در مزرعه و تجهیزات مورد نیاز و شناساندن فرایند یکپارچه سازی به عنوان روش مؤثر در بهبود وضع کشاورزی
- توسعه و گسترش آبیاری تحت فشار و کاهش استفاده از شیوه‌های آبیاری غرقابی و سنتی
- برنامه‌ریزی برای بازاریابی محصولات کشاورزی با رویکرد شبکه سازی و جمع‌آوری و فروش محصولات از طریق تعاونی‌های روستایی

۴. با توجه به اینکه میانگین پاسخ‌ها ۲/۵ می‌باشد، ارقام بالاتر از میانگین شرایط مناسب و ارقام پایین‌تر از میانگین شرایط نامناسب شاخص‌ها را نشان می‌دهد.

- جلوگیری از خرد شدن اراضی بر اثر قانون ارث و در نتیجه جلوگیری از کاهش بهره‌وری اراضی
- نظارت بیشتر و مستمر بر واحدهای بهره برداری مشاع
- تلفیق دامداری و کشاورزی در واحد های بهره برداری مشاع جهت استفاده بهینه از تولیدات بخش کشاورزی و کسب سود اقتصادی حاصل از ارزش افزوده تولیدات به نفع بهره برداران
- افزایش مکانیزاسیون کشاورزی در سطح تعاونی ها
- گسترش فراوری محصولات کشاورزی
- آموزش بهره برداران کشاورزی در زمینه اصلاح الگوهای کشت و جایگزین نمودن محصولات با ارزش افزوده بالا و نیاز آبی پایین
- برنامه‌ریزی برای تقویت همبستگی اجتماعی و افزایش مشارکت اعضای تعاونی ها از طریق آموزش، یکپارچه سازی مناسب اراضی و ...
- آسفالت نمودن راه‌های میان شرکت های تعاونی تا روستا و انجام سایر اقدامات زیرساختی دیگر
- بیمه نمودن محصولات کشاورزی و تضمین پرداخت خسارت های محصولات کشاورزی و انجام سایر حمایت‌های لازم و ضروری

منابع

- آسایش، ح. (۱۳۷۴). *اقتصاد روستایی*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ازکیا، م. (۱۳۶۵). *جامعه‌شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران*. تهران: انتشارات اطلاعات.
- افراخته، ح. (۱۳۹۳). *جغرافیای روستایی ایران*. تهران: انتشارات سمت.
- ارتشیدار، ر. (۱۳۹۱). *بررسی اثرات تشکیل واحدهای بهره برداری مشاع بر وضعیت اقتصادی- اجتماعی خانوار های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان فردوس)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه بیرجند.

- امینی، ا. م.، مزینی، ن. و قدیمی، ع. (۱۳۹۴)، ارزیابی تطبیقی موفقیت شرکت های تعاونی تولید روستایی با دیگر نظام های بهره برداری کشاورزی، مطالعه موردی: شهرستان های کاشان و آران و بیدگل. *تعاون و کشاورزی*، ۴(۱۴)، ۶۱ - ۸۷.
- بسحاق، م. (۱۳۹۰). تحلیلی بر توسعه روستایی با تأکید بر بخش کشاورزی (مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان ازنا). *پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی*، دانشگاه اصفهان.
- پورطاهری، م.، رکن الدین افتخاری، ع. و پایدار، ا. (۱۳۹۱). عملکرد تعاونی های مشاع کشاورزی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: دهستان جهان آباد جلگه جیرفت). *فصلنامه جغرافیا*، ۱۰(۳۲)، ۱۷۷-۱۹۸.
- تقی زاده، ا. (۱۳۷۶). پژوهشی اجمالی پیرامون ده تعاونی تولید کشاورزی (مشاع ها) در استان آذربایجان شرقی. *نشریه دانشکده علوم انسانی و اجتماعی*، ۵، ۱-۲۸.
- جمعه پور، م. (۱۳۷۵). بررسی عملکرد اجتماعی، اقتصادی تعاونی های کشاورزی مشاع و نقش آن در توسعه کشاورزی. *مجله جهاد، شماره ۱۸۶ و ۱۸۷*، ۴۵-۵۳.
- حسینی ابری، س. ح. (۱۳۸۰). *مدخلی بر جغرافیای روستایی*. اصفهان: انتشارات دانشگاه اصفهان.
- سازمان جهاد کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۵). گزارش ها و آمار و اطلاعات امور اراضی استان.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۵). آمار نامه های دفتر آمار و اطلاعات.
- سعدی، ح. (۱۳۸۸). بررسی اثرات تعاونی های تولید کشاورزی در استان همدان. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۲(۴)، ۵۷-۶۸.
- صندوق مطالعاتی نظام های بهره برداری کشاورزی ایران (۱۳۷۲). *سیمای مالکیت اراضی ایران*. تهران: انتشارات پرچم.

- قنبری، ی. و برقی، ح. (۱۳۸۹)، نقش تعاونیهای مشاع در توسعه مناطق روستایی تحت پوشش: مطالعه موردی استان اصفهان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۳(۲)، ۸۱-۱۰۱.
- کلانتری، خ. (۱۳۸۹). جامعه شناسی روستایی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- لهسایی زاده، ع. (۱۳۷۲). نظامهای بهره برداری کشاورزی پس از انقلاب در ایران. مجموعه مقالات سمینار بررسی سیاستها و روشهای بهره‌وری بهینه از اراضی، تهران، وزارت جهاد سازندگی، معاونت آبخیزداری.
- مستعانی، م. ح. (۱۳۷۲). عملکرد هیئت‌های هفت نفره و تعاونی‌های مشاع. فصلنامه تعاون. شماره ۲۴، ۵۳-۶۲.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۲). سالنامه آماری سال ۱۳۹۱ استان چهارمحال و بختیاری، بخش سرزمین و آب و هوا.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). نتایج سرشماری کشاورزی ۱۳۹۳، استان چهارمحال و بختیاری.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۶). نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۸۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۶). نتایج سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵.
- مطیعی لنگرودی، س. ح. (۱۳۷۳). عملکرد تعاونی‌های تولید مشاع (نمونه دشت مشهد). مجموعه مقالات هشتمین کنگره جغرافی دانان ایران، صص ۵۳۸-۵۳۳. اصفهان، دانشگاه اصفهان.
- مطیعی لنگرودی، س. ح. و شمسایی، ا. (۱۳۹۴). توسعه و کشاورزی پایدار (از دیدگاه اقتصاد روستایی). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نیسی فرد، ح. (۱۳۷۷). بررسی وضعیت و عملکرد تعاونی‌های مشاع در شهرستان سبزوار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- هادیزاده بزاز، م.، بوزرجمهری، خ.، شایان، ح. و نوغانی دخت بهمنی، م. (۱۳۹۴). ارزیابی عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی با رویکرد توسعه کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: شهرستان نیشابور). مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، ۴(۱۰)، ۱۱۱-۱۲۵.

Aref, F. (2011). Agricultural cooperatives for agricultural development in Iran.

Life Science Journal, 8(1), 82-85.

Bhuyan , S. (2007). The people factor in cooperatives: an analysis of members.

Canadian Journal of Agricultural Economics, 55(3) , 275-298.

World Bank (1995) *Recent development of transtitunal rural cooperative in*

china. Retrived from <http://ftp.fao.org/sd/sda/sdaa/IR99/z3720>.

A Survey on the Status of Agricultural Cooperatives in Kiyar, Chaharmahal and Bakhtiari Province from the Perspective of Exploiters

*P. Rezaei*¹

Received: Sep 24, 2018 Accepted: Dec 09, 2018

Abstract

The purpose of this research was to investigate the performance and to understand the effects of the formation of this system on the economic and social characteristics in the Township of Kiyar in Chaharmahal and Bakhtiari province. This study included 28 cooperative companies and 126 operators. The study objective was applied and research method is descriptive – analytical. Single-sample T-test, Chi-square and Pearson correlation. The required information has collected on the basis of documentary methods and field study. results showed fragmentation of agricultural land was one of the most important problems in our case study and all of the 28 agricultural cooperatives companies have divided lands between their beneficiaries (The average area of land was 3 hectares and its distribution was 5 points). Water resources productivity was not favorable for cooperatives, and only 15% of cooperatives used modern irrigation practices. In terms of economic satisfaction, the indicators of employment improvement, land quality, satisfaction with water distribution and land division satisfaction were higher than average (2.5). On the contrary, in terms of optimal use of water resources, satisfaction of incomes and expenses, damages and, responses were less than the average (2.5). In the social context, the performance of cooperatives was relatively appropriate, so that the indicators of land acquisition by qualified individuals, increasing social solidarity, preventing immigration and were higher than the average (2.5) And female employment indicators, financial participation of cooperative members was close to the average. In physical indicators, such as distance from cooperatives to village, co-location locator, access satisfaction and were well-evaluated and responses were higher than the average (2.5). In total, the average of social indicators is 3.2, the average of economic indicators was 2.3 and the average physical indicators were 1.3.

Keywords: Common Cooperatives, Agricultural Cooperatives Companies, Kiyar Township

1. Assistant Professor, Department of Geography, Yazd University, Yazd, Iran
p_rezaee@yazd.ac.ir